

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการศึกษาบริบทผ้าไหมสันกำแพงในสังคมสันกำแพงในปัจจุบัน ผ่านกระบวนการ รื้อฟื้นผ้าไหมลายสันกำแพงของชุมชนสันกำแพงเพื่อสร้างศักยภาพในการยกระดับการเป็นสินค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในอดีตและปัจจุบันตามวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่าข้อมูลด้าน ประวัติศาสตร์ของผ้าไหมสันกำแพงมีความชัดเจนในเรื่องราวรวมทั้งหลักฐานที่บ่งชี้ชัดว่าเป็น ภูมิปัญญา แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีประเด็นที่ยังต้องการการพัฒนา เพื่อให้สามารถเข้าตามเกณฑ์ของ การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเพื่อสัมภาษณ์หาประเด็นปัญหาในการ วิจัย จากการสัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาและพัฒนาการเกี่ยวกับการผลิตผ้าไหมในอำเภอ สันกำแพงดังนี้

1. บริบทชุมชนด้านวัฒนธรรมการผลิตผ้าไหมลายสันกำแพง รวมถึงปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินการผลิตผ้าไหมสันกำแพงของชุมชน

จากการศึกษาค้นคว้าโดยเริ่มต้นด้วยการพัฒนาโจทย์การวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการ กับชาวบ้านและพัฒนาสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล การลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การ สรุปรวบรวมความรู้ และการนำเสนอข้อมูลการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบของสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศและการจัดเวทีกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูลในชุมชนโดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ผู้รู้ในท้องถิ่น ได้แก่ คุณแม่กิ่งแก้ว ไชยคุปต์ ผู้ก่อตั้งร้านเพียรกุล คุณพิสมัย ไกรมาอดีตนางสาวถิ่นไทยงาม และพนักงานขายหน้าร้าน ร้านผ้าไหมพรหมชนะ คุณเพ็ญพรรณ สุพิทยาพร ตัวแทนจากร้าน ชินวัตรไหมไทย พ่อครูศรีมูล คันทา แม่ครูศรีพรรณ อุ้นประดิษฐ์ และอาจารย์อนันต์ สุคันธรส รวมทั้งมีการรวบรวมข้อมูลจาก หนังสือที่ระลึก โอกาสครบรอบ 100 ปี โรงงานทอผ้าไหมชินวัตร พาณิชย์ และหนังสือที่ระลึกในงานฉานกิจศพ คุณแม่สุมิตรา พรหมชนะ (ผู้ก่อตั้งร้านพรหมชนะ) และผลงานวิจัยเรื่อง การทอผ้าไหมที่บ้านกาด อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยนางนฤมล ศรีกิจการ จากการสืบค้นและสัมภาษณ์ พบองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าไหม สันกำแพง ดังนี้

ตามหลักฐานศิลาจารึกที่ค้นพบ ณ วัดเชิงแสน ตำบลออนใต้ อำเภอ สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ สันนิษฐานว่า ประชาชนชาวอำเภอสันกำแพง มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ใน จังหวัดเชียงราย ต่อมาได้มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำแม่ออนอำเภอสันกำแพง ต่อมาทาง

ราชการได้ย้ายที่ทำการแขวงเมื่อนั้น มาปลูกสร้างใหม่ที่บ้านสันกำแพง จึงได้ใช้ชื่อว่า “อำเภอสันกำแพง” มาจนถึงปัจจุบัน สันกำแพงเป็นแหล่งที่มีการทอผ้ามาแต่ครั้งอดีต ในชุมชนต่างๆ ในอำเภอสันกำแพง ล้วนมีฝีมือในการทอผ้าด้วยกี่พื้นเมือง สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ สำหรับการทอผ้าใหม่นั้นจากการสัมภาษณ์พบว่า ไม่เป็นที่นิยมในกลุ่มชาวบ้านโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นเครื่องแสดงฐานะของคนชั้นสูง และแต่เดิมทอกันในราชสำนัก หรือในคุ้มต่างๆ มากกว่า

การทอผ้าไหมสันกำแพงนั้นมีร้านขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียง มีจำนวน 3 ร้าน คือ ร้านชินวัตร ร้านเพียรกุล และร้านพรหมชนะ ทั้งสามร้านตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน รูปแบบและลวดลายของผ้าไหมที่ทอออกมาจึงไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ผ้าที่ทอในสมัยนั้น ได้มีการทอผ้าไหมที่มีลวดลายเฉพาะคือ ลายโสร่งและลายตารางผ้าขาวม้า ในอดีตไม่ค่อยมีคนนิยมใช้ผ้าไหมมากนัก เพราะว่าราคาแพง จุดเด่นของผ้าไหมสันกำแพงคือ ลวดลายเฉพาะของสันกำแพงซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนามาเป็น “ลาย 7 วัน” ทำให้นิยมสวมใส่กันมากขึ้นลายไหมออกมาใหม่ก็ขายดีขายหมดทุกลาย ส่วนใหญ่ลูกค้าที่มาซื้อผ้าเป็นคนในท้องถิ่นและต่อมาก็มีคนต่างจังหวัดเดินทางมาซื้อกันมากขึ้นเช่น จังหวัดลำปาง ลำพูน หลังจากนั้นอีก 30 กว่าปีบ้านเมืองได้เจริญเติบโตขึ้นก็ได้มาขอคำปรึกษากับคุณแม่สุมิตรา คุณจันทร์สม คุณแม่กิ่งแก้ว ว่าเราจะนัดประชุมกับไค้ท้าว ที่โรงแรมรถไฟว่าจะดึงนักท่องเที่ยวอย่างไรให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้นเพราะว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวบ่อสร้าง จึงมีข้อสรุปว่าจะเปิดการทอผ้าไหมให้นักท่องเที่ยวดู ว่าทอผ้าไหมยังไ้ โดยนำก็ทอผ้ามาสาธิตการทอผ้าไหม และการย้อมผ้าไหม ต่อมาเมื่อบริษัทนำเที่ยวต่างๆทราบข่าว จึงมีการนำไปบรรจุเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวว่าเที่ยวสันกำแพงชมทอผ้าไหม

2. วัฒนธรรมผ้าไหม ลวดลาย และสีสันทของผ้าไหมลายสันกำแพง

ลวดลายผ้าไหมสันกำแพงที่เป็นภูมิปัญญาของคนสันกำแพงในอดีตนั้น จะมีลักษณะเด่นในเรื่องไหมมีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา และมีลวดลายเป็นแนวขวาง ซึ่งมีลวดลายต่าง ๆ ประกอบด้วย ลาย 7 วัน หรือเรียกว่า เชิง 7 วัน ลายพิระ ลายสามเหลี่ยม ลายตาปลา ลายสามแฉก หรือ ลายอกสร้า ลายก็แพ้า ลายไหมยกดินเงินดินทอง ลายไหมยกไหม

3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การผลิตผ้าไหมลายสันกำแพง เพื่อเตรียมเป็นสินค้าลึงบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ชุมชนสันกำแพงมีความพยายามในการลือฟื้นวัฒนธรรมดังกล่าวเพื่อให้กลับมาเป็นผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมการแต่งกายรวมทั้งยังสามารถเป็นอาชีพสำหรับคนในท้องถิ่น โดยในปี 2555 ได้มีความพยายามของอำเภอสันกำแพงและเทศบาลตำบลสันกำแพงวางนโยบายในการสร้างการตระหนักในภูมิปัญญาการทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายโดยให้ความสำคัญในการรวบรวมข้อมูลของผ้าไหมลายสันกำแพง ซึ่งยังพอมิตัวอย่างให้ได้ศึกษา ประกอบกับการศึกษาจากนักสะสมผ้าไหมคือ

นายอนันต์ สุคันธรส เป็นผู้รวบรวมผ้าไหมลวดลายต่าง ๆ กว่าพันผืน โดยเฉพาะผ้าไหมลาย สันกำแพง จึงเป็นหลักฐานที่ดีในการอ้างอิงถึงประวัติของผ้าไหมลายสันกำแพง

กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้การผลิตผ้าไหมลายสันกำแพงยังได้รับความร่วมมือ นักทอผ้าไหมลายสันกำแพงทั้งรุ่นเก่าและนักทอรุ่นกลางที่ยังคงสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหม ลาย สันกำแพงไว้ สำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมการผลิตนั้นได้กำลังจากนักเรียนที่เป็น ลูกหลานของคนสันกำแพงในการรวบรวมข้อมูลทั้งกระบวนการผลิตรวมทั้งข้อมูลเชิงพาณิชย์หรือ การค้าขายในอดีตที่ผ่านมา

4. การกำหนดแนวทางการพัฒนาผ้าไหมลายสันกำแพงเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

4.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลายสันกำแพง

การรื้อฟื้นการนำผ้าไหมลายสันกำแพงมาเป็นจุดเด่นเพื่อกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของ ชุมชนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายสันกำแพง การพัฒนาใน มิติด้านเศรษฐกิจได้มีการรวบรวมภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมเพื่อถ่ายทอดให้เกิดการประกอบเป็น อาชีพของคนในชุมชนรวมทั้งมีการส่งเสริมไปยังการสร้างอาชีพให้แก่ักโทษหญิงในทัศนะ- สถานหญิงจังหวัดเชียงใหม่ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีมาตรฐานเป็น เอกลักษณ์เฉพาะเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) เป็นแนวทางใน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานเป็นสินค้าที่มีความเป็นเอกลักษณ์พิเศษ และ เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งเท่านั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาใน ท้องถิ่นนำมาใช้ประโยชน์และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่า

ผ้าไหมลายสันกำแพงเป็นผ้าไหมที่ใช้ภูมิปัญญาของชุมชนที่มีความโดดเด่นและ ได้รับความสนใจจากตลาดเนื่องจากการออกแบบลวดลายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ จึงมีความ พยายามในการนำผ้าไหมลายสันกำแพงขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากผ้าไหมลาย สันกำแพงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและสืบทอดมาจากภูมิปัญญาและมีลักษณะพิเศษของลายผ้า โดยให้ ผลิตเป็นสินค้าใช้ชื่อ “ผ้าไหมลายสันกำแพง” และได้แต่งตั้งคณะกรรมการทำงานเพื่อดำเนินการยื่น ข้อเสนอเพื่อขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีการจัดประชุมกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เพื่อ ชี้แจงการจัดทำข้อตกลงในเงื่อนไขและชี้แจงผลที่จะได้จากการขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์

4.2 การดำเนินการกำหนดแนวทางการจัดทำสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ให้แก่กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขึ้นทะเบียนผ้าไหมลายสันกำแพงเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ ในเรื่องประเด็นดังนี้

- ระบบคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น

- ขั้นตอนการเตรียมการขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

- ความเป็นไปได้และแนวทางการพัฒนาในการนำผ้าไหมลายสันกำแพงขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การประชุมเพื่อการพัฒนาผ้าไหมสันกำแพงตลอดโซ่อุปทานการผลิต เป็นการประชุมผู้เกี่ยวข้องในทุกส่วนของการผลิตผ้าไหมลายสันกำแพงตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ปลูกต้นหม่อนเพื่อเลี้ยงตัวไหม การทำใยไหม การย้อมสี การทอผ้าตลอดจนการพัฒนาสินค้าที่ได้จากผ้าไหมลาย สันกำแพง ซึ่งพบว่ายังมีกระบวนการที่ไม่พร้อมและต้องทำการพัฒนา ซึ่งยังคงต้องเรียนรู้วิธีการทอผ้าไหมและการคัดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมลายสันกำแพงต่อไป

การประชุมเพื่อวางแผนทางในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อกำหนดคณะทำงานในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่ได้จากการประชุมเพื่อพัฒนาผ้าไหมลายสันกำแพง

4.3 การประเมินผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสันกำแพงเพื่อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์

การระดมความคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสันกำแพงชุมชนได้พัฒนาตัวอย่างผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า ปลอกหมอนอิง และตุ๊กตา เป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์ ได้สร้างตัวอย่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบขึ้นมาเพื่อทำการเทียบเคียงกับผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันที่ผ่านมาตรฐานชุมชน

จะเห็นได้ว่าการบริหารพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลายสันกำแพงต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของชุมชนสันกำแพงมีประวัติที่ชัดเจนว่าเป็นภูมิปัญญาเดิมของคนในชุมชนสันกำแพงที่แท้จริง และยังเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมการแต่งกายของคนในชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน แต่ความนิยมในการผลิตผ้าไหมลายสันกำแพงลดลงจนหายไปจากชุมชนสันกำแพง ทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการผลิตผ้าไหมลายสันกำแพง ตั้งแต่การทอผ้า วัตถุดิบผ้าไหม ซึ่งได้มีการส่งเสริมในการผลิตวัตถุดิบนั่นก็คือเส้นไหมและการย้อมสีไหมให้มีความใกล้เคียงกับลายผ้าไหมในสมัยโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมลายสันกำแพง หากชุมชนสันกำแพงต้องการเสนอเพื่อจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องทำการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าไหมลายสันกำแพงตลอดโซ่อุปทานเพื่อสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้สามารถเข้าตามเกณฑ์ของการขอขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษากลยุทธ์การบริหารผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลายสันกำแพง เพื่อพัฒนาสู่การคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้จัดทำรายงานบทสรุปและมีข้อเสนอแนะต่อคนในชุมชนอำเภอสันกำแพงเพื่อเป็นแนวทางให้การ

บริหารผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสันกำแพงสามารถขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะมีประโยชน์ทำให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านการค้าทั้งในประเทศและการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงควรกระตุ้นให้ประชาชนในสันกำแพงตระหนักถึงความสำคัญของผ้าไหมลายสันกำแพงว่าเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาอำเภอสันกำแพง ทำให้ประชาชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการปกป้องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของผ้าไหมลายสันกำแพง

2. การขึ้นทะเบียนผ้าไหมลายสันกำแพงเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ควรมีการต่อยอดให้สินค้า เช่น การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย เพื่อให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมซึ่งคนสันกำแพงเป็นเจ้าของ และใช้ประโยชน์ของการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือทางการตลาดในการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าผ้าไหมลายสันกำแพงและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอำเภอสันกำแพง

3. ภายหลังจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลายสันกำแพงแล้ว ควรมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผ้าไหมสันกำแพง เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการส่งออกอีกด้วย ดังนั้นหากผ้าไหมลายสันกำแพงขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพื้นที่แหล่งกำเนิดและควรสร้างบรรจุภัณฑ์ควบคู่ไปด้วย

4. หลังจากสร้างความเข้าใจในกระบวนการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว คณะดำเนินงานควรทำให้กระบวนการเร็วเนื่องจากกระบวนการยื่นคำขอเพื่อรับการคุ้มครองมีเงื่อนไขมากเป็นการทำให้ลดความล่าช้า ซึ่งกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ควรมีระเบียบกระบวนการยื่นคำขอคุ้มครองสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้รวดเร็วยิ่งขึ้นตามเงื่อนไขต่าง ๆ ประกอบด้วย

4.1 ขั้นตอนการพิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมสันกำแพงเป็นผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นสามารถขึ้นทะเบียนได้ โดยการพิสูจน์จากความเชื่อมโยงความผูกพันกับชุมชนในอำเภอสันกำแพงอย่างชัดเจน

4.2 กระบวนการต่อจากการพิสูจน์และยื่นคำขอเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนรับทราบ เพื่อพิสูจน์การคัดค้านซึ่งจะใช้เวลา 90 วันนับตั้งแต่ประกาศ ซึ่งอาจใช้เวลาถึง 1 ปีหลังจากการประกาศ

4.3 สำหรับประเทศไทยมีผู้ขอขึ้นจดทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากมาย มีสินค้าชนิดเดียวกันซ้ำซ้อนกันในสินค้าประจำท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ดังนั้นหลักเกณฑ์การพิสูจน์จึงเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและอาจจะไม่สามารถนำสินค้าที่เสนอขึ้นทะเบียนคุ้มครองได้

5. จากการเรียนรู้กระบวนการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดการกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management) อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักและสืบสานอนุรักษ์ผ้าไหมอย่างยั่งยืน

เอาไปใส่ไว้ในแผนบริหาร

การบริหารจัดการสวนมะขามหวานคंसิงบงชีทางภูมิศาสตร์

